

1526 Waterschap De Gecombineerde Oude Noord-, Toren-, Oost en West Meerenpolder, 1740-1958

- INLEIDING
- INVENTARIS
- 1 Reglementen
- 2 Bestuurlijke zaken
- 3 Functionarissen en personeel
- 4 Eigendommen
- 5 Financiën
- 5.1 Begrotingen, rekeningen (en bijlagen)
- 5.2 Andere stukken
- 6 Waterstaatswerken
- 6.1 Algemeen
- 6.2 Waterkeringen
- 6.3 Waterleidingen
- 6.4 Bemaling
- 6.5 Wegen
- 6.6 Werken van derden
- 7 Varia

INLEIDING

1526: INVENTARIS VAN HET ARCHIEF VAN HET WATERSCHAP DE GECOMBINEERDE OUDE NOORD-, TOREN-, OOST EN WEST MEERENPOLDER, 1606-1958

INLEIDING

Geschiedenis van de waterstaat

Het gebied van het onderhavige waterschap ligt geheel onder de gemeente Zevenbergen. Tegen het einde van de 15e eeuw bestond de heerlijkheid Zevenbergen praktisch all,„n uit de hogere gronden van het Oudland, dat vroeg in de 16e eeuw zijn definitieve bedijking kreeg. Ten noorden van het Oudland waren enige eilanden natuurlijkerwijs drooggevallen; nadat Deze door zomerkaden omringd waren, vormden zij een aanzet voor latere inpolderingen. Ten noorden en noordwesten van de stad Zevenbergen lag tegen het einde van de 15e eeuw een groot schorregebied, de Meeren genaamd. Een kanaal of oude riviertak, de Donck genoemd, vormde de gemeenschap tussen de Mark en de Meeren. In het noorden stonden de Meeren in open verbinding met het Hollandsch Diep, derhalve met de zee. 1) Uiteraard waren de Meeren aan eb en vloed onderhevig. Dit gebied is vanaf het einde van de 15e eeuw ingepolderd door vrij snel op elkaar volgende bedijkingen. Vanaf het midden der 18e eeuw tot 1958 toe vormde het „n waterschap, dat is opgegaan in het waterschap 'De Striene'. De Torenepolder is tot 1714 afzonderlijk bestuurd geweest; in 1714 werd hij administratief met de Noordpolder verenigd. De grote Meeren, in het midden van de 17e eeuw meestal Oost en West Meeren genoemd, vormden vanaf 1740 samen met de twee voorafgaande polders „n bestuurseenheid. Tevens werden er bijgevoegd: de Kleine Zandberg, het Molengors, de Kleine Meeren en de Oude Noordpolder (het Oude Slik). Toen deze combinatie een feit

geworden was, kreeg het waterschap de verschrikkelijke naam: 'De gecombineerde Oude Noord, Toren, Oost en West Meerenspolders'.

Voor een juist inzicht in de inpolderingen worden de diverse onderdelen van het waterschap achtereenvolgens besproken. Het archief van het waterschap is in deze inventaris beschreven, die van de oudere polder zijn in afzonderlijke inventarissen opgenomen en zijn onder andere via links aan het einde van deze inleiding te raadplegen.

Torenpolder, 1475, 1542.

In het jaar 1475 gaf Arent, heer van Zevenbergen, een gors ter bedijking uit, gelegen ten noorden van de stad en geheten 'Die Donck'. 2) Een nadere plaatsbepaling luidt, dat de bedijking begon zuidwest waar 'de Noortdijk placht te liggen', en liep tot aan de Oude Mark toe. Uit een cijnsboek d.a. 1666 blijkt 3), dat deze polder (overstroomd 'uitgebreid') opnieuw in het jaar 1542 is uitgegeven. De Donck, de vroegere verbinding te water tussen de Mark en de Zevenbergse Meeren, was omstreeks 1530 door de huidige Haven van Zevenbergen 4) vervangen. Waarschijnlijk is de rivierarm of kreek bij de twee bedijking van 1475 en 1542 niet afgesloten geworden; een stuk van 1546 spreekt nog van het diep, genaamd de Donck en Lamgat 5).

Al was het gebied van deze polder betrekkelijk klein, van de aanvang af heeft men verdere inpolderingen voorzien en er rekening mee gehouden. Reeds in het jaar 1500 was er sprake van een Noortdam 6), die vermoedelijk in dit jaar voor de helft is gelegd, althans voor de helft in de domein rekening van de heer van Zevenbergen verantwoord is. Vermoedelijk is de andere helft door de prins van Oranje betaald. Aan de hand van andere gegevens staat het vrijwel vast, dat de huidige Dikke Dijk als die Noortdam moet worden opgevat. Het latere fort Noortdam, gelegen waar de dijk op de Haven aansluit, heeft zijn naam aan die dijk ontleend. De bedoeling van de Noortdam, die een voorganger heeft gehad in de Noortdijk, is duidelijk. Hierdoor werd vrijwel het gehele gebied van de Meeren of Donck van het buitenwater afgesloten, al was dit gebied in al zijn onderdelen nog niet bedijkingsrijp. Misschien heeft de Noortdam een beperkte hoogte gehad, zodat hij des winters water in de Meeren toeliet en het gorzengebied nog regelmatig werd beslibt.

Dit vindt bevestiging in het bodemkundig onderzoek. Koorneef 7) wijst in de Noordpolder vlak bij de Dikke Dijk een kuil van zand aan, niet met jonge zeeklei bedekt, en hij concludeert dat de dijk blijkbaar was gelegd, toen de Noordpolder nog niet geheel rijp was. De grond is slechts als grasland bruikbaar. De gemiddelde hoogte ervan is 0,50 - 0,75 - N.A.P. Andere, later bedijkte delen van de Meeren, liggen hoger.

Omstreeks het jaar 1545 schijnt de eerste bedijking van de Torenpolder hernomen te zijn in een nieuwe of grotere opzet. De prins van Oranje sloot in 1546 met de heer van Zevenbergen een akkoord over het halen van dijkkaarde in het land van Zevenbergen voor de bedijking van Bouwensland, Bloemendaal en de Nieuwe Amer, in ruil voor de grond, die de heer van Zevenbergen bij de Ham, Hazeldonk en Crauwlgors had gehaald 8). In de jaren 1545 en 1548 9) is er sprake van nieuwe cijnsen in de polder achter de Noordtoren 10). In het jaar 1555 had de heer van Zevenbergen geld opgenomen voor de bedijking van de polder achter de Noordtoren, 'Zieben Gors' genaamd 11).

In het jaar 1561 ontstond er een kwestie tussen Jan Martenszoon van Dordrecht en de ingelanden van de Torenpolder 12). Hij had een winterdijk gelegd en verlangde, dat de andere ingelanden ook zouden meebetalen in de kosten van de aanleg. Deze wierpen tegen, dat de polder dubbel bezomerkaad was. Nadat de zaak voor de Raad van Holland was geweest, sloten de partijen toch een akkoord. Jan Martenszoon zou de zeedijk onderhouden, beginnend van het noordeinde van de Torenpolder, noordwaarts op langs de Haven en vandaar westwaarts tot aan de Bloemendaalse dijk; tevens de dijk, beginnend ten noordoosten van de nieuwe meestoof, die ten westen van de stad lag, dan zuidwaarts langs de Haven, en met een elleboog noordwestwaarts naar de andere dijk van de polder van de Meeren. De kadijk aan de noordzijde van de Torenpolder, van de Noortdam tot aan het veld, waar het 'gerecht' (d.i. de galg) op staat (Galgeweg), mocht hij sluiten. Indien er buiten een nieuwe dijk gelegd zou worden, mochten de bestaande zeedijken geslecht worden. Het is waarschijnlijk, dat het nieuwe werk van Jan Martenszoon al een grotere uitleg omvatte dan de oorspronkelijke Torenpolder.

In 1570, 1580, 1610 en 1620 was de polder 20 bunders groot; in 1647 was hij enige roeden kleiner 13). In 1610 en 1620 werden er nog 16 bunders en 134 roeden bijgerekend, buitendijks gelegen ten noordoosten van het Lamsgat. Misschien is dit gebied een uitergors tussen de dijk en de Mark geweest, of het restant van de oude Donck, die inmiddels geheel verland was.

Kleine Zandberg of Donck (c. 1543).

In het jaar 1532 huurden twee herders de Kleine Zandberg, 'nu aan de stad liggend' om met schapen te beweiden 14). In het jaar 1541 werd er nog vogelarij uitgeoefend 15), waaruit met enige voorzichtigheid mag worden afgeleid, dat het gebied nog gors was, en klaarblijkelijk nog niet als cultuurland in gebruik. Uit de verpachtingen der vogelarij door de heer van Zevenbergen valt af te leiden, dat het ging om de jacht op watervogels. In de rekeningen houden voor een bepaald gebied deze verpachtingen op zodra een inpoldering een feit is geworden. In dezelfde rekening van 1541/42 is sprake van een dam of dwarsdijk op of aan de Donck, waaruit blijkt, dat er reeds enige beschermende maatregelen genomen waren.

In het jaar 1543 spreekt de rekening van een dam op de Donck ter lengte van 132 roeden 16). Kort nadien ziet men de Kleine Zandberg of Donck niet meer onder de zuivere gorzen gerekend, doch onder de weilanden en landen buitendijks, d.w.z. buiten de Grote Zeedijk van het Oudland. Het is derhalve waarschijnlijk, dat de Donck, het restant van het vroegere water, omstreeks het jaar 1543 bedijkt is geworden. In 1570 en 1580 was hij 23 bunders groot; in 1647 17) mat hij 22 bunders en 195 roeden.

De Grote Meeren, 1546.

In het jaar 1546 sloot Cornelis van Bergen, heer van Zevenbergen, met de commissarissen van de prins van Oranje een akkoord over de bedijking van Bouwensland, Bloemendaal, de Nieuwe Amer, de Zevenbergse Meeren en andere gorzen, 'gelegen aan de westzijde van den diepen, genaamd de Donck en de Lamsgat'. De heer van Bergen op Zoom, op de heer van Zevenbergen (die op dit tijdstip dezelfde was) en de prins van Oranje zouden dit gebied gezamenlijk bedijken. Deze nieuwe dijkage ligt op het grondgebied van de gemeenten Standdaarbuiten, Klundert en Zevenbergen. Bepaald werd, dat de dijk van Bouwensland, Bloemendaal en de Nieuwe Amer gelegd zou worden op de grens van de heerlijkheid Zevenbergen en Niervaart, doch op grond van de prins van Oranje, de dijkkaarde mocht echter uit Zevenbergs land genomen worden 18).

In het jaar 1557 werden de Meeren onder de buitenlanden gerekend 19). In 1610 maten de Grote Meeren 84 bunders en 108 roeden.

In het jaar 1562 beloofde Jacob Gramays aan de ingelanden van de Meeren om de zeedijk te herstellen, indien die onverhoopt zou breken. Zou hij dit niet doen, dan werd hij geacht hem prijs te geven. Tot meerdere zekerheid legde hij een verband op het Molengors, groot 54 bunders, dat hem geheel toebehoorde 20).

Tussen 1612 en 1620 is het onderscheid tussen Oost en West Meeren opgekomen. Toen werd de polder in een oostelijk en een westelijk deel onderscheiden, het geen zuiver en alleen een indeling was voor het gemak; er lag geen waterstaatkundige verandering aan ten grondslag, nog minder een bestuurlijke organisatie. De beide delen lagen en liggen aan weerszijden van het Meerenwegje. Het is derhalve geheel problematisch of de gangbare lokalisatie wel juist is, die de befaamde Oostmare en Westmare, wateren of gorzen van de abdij van Sint Bernard op de Schelde, in de 13e eeuw vermeld, in de polder van de Meeren situeert, Juten 21) plaatst die Meren hier, en baseert zich alléén op het toponimisch argument, namelijk omdat beide namen ter plaatse aan te wijzen zijn. Daar Oost en West Meeren een naamgeving uit de 17e eeuw is, kan deze determinatie van een gegeven uit de 13e eeuw niet meer overtuigen.

In 1647 22) blijkt de polder (nog zijn Oost en West Meeren samen gerekend) 95 bunders en 150 roeden groot te zijn.

Molengors, (c.1548).

Op een kaart van Cornelis Peeters d.a. 1561 staat het Molengors als een bedijkte polder aangegeven 23). Aan één kant was hij afgesloten door de nieuwe dijk van de pas aangelegde of verbeterde Haven. In het noordwesten lag een dijk langs een waterloop of kreek, een restant van de vroegere Meeren, welke naam trouwens op de kaart gehandhaafd is. Enige jaren voordien spreken de rekeningen over een gors of weiland buitendijks gelegen, tussen de windmolen en het Lamsgat, of tussen het Molendiep en het Lamsgat 24). Waarschijnlijk is hier het latere Molengors bedoeld. In het begin van de 16e eeuw hebben de rekeningen het over een ruigte of wei op een stuk land tegenover de Donck, dat het 'Contegat' heet, en dat nooit verhuurd is geweest 25). Daar het Molengors in 1550 reeds onder de verhuurde buitenlanden vermeld wordt, mag aangenomen worden, dat het op dit tijdstip al bekadijkt was. In 1562 blijkt Jacob Gramays het, vermoedelijk in zijn geheel, in bezit te hebben 26).

In 1570, 1580, 1610 en 1666 wordt een maat opgegeven van 54 bunders en 35 roeden. In deze periode heeft de polder geen veranderingen ondergaan.

Soms wordt de Oude of Droge Mark in verband gebracht met de Meeren. Er zijn aanwijzingen, dat onder die naam het geheel of een deel van het Molengors begrepen is geworden. In het jaar 1527 gaf de heer van Bergen op Zoom aan zijn broer Cornelis, heer van Zevenbergen, het gors 'de Meer en Droogemerck' met de pacht daarvan 27). Deze gegevens slaan vrijwel zeker op het Molengors, in elke geval op een gebied ten westen of noordwesten van de Haven. In de parcellering van het Molengors tekent zich op de dag van vandaag nog een restant af van de oude Donck, nu bekend als de Molengorsche Vliet.

De naam van Droge Mark blijkt echter ook aan de overzijde van de Haven, ten zuiden ervan, gebezigd te zijn. In het jaar 1548 werden de tienden van de Droge Mark verpacht, lopend van de windmolen (westeinde van de stad), langs de dijk tot de Hazeldonkse weg toe 28). In een andere verpachting van de tienden staat vermeld, dat een blok lag van de Hazeldonkse weg tot de dijk van het Lamsgat 29). Het werd omschreven als: 'De gehele Droich Marck met gene daer aencleeff'. In het jaar 1572 is in de droge Mark een nieuwe stenen sluis gelegd 30), wat geenszins opgevat moet worden als zou de Droge Mark nog een water zijn, door een sluis beheerst, doch het betekent, dat het tot land geworden gebied van de Droge Mark op de Haven uitwaterde. Dat de naam van Droge Mark aan beide zijden van de Haven is toegepast, valt goed te verklaren. Omstreeks 1530 is de Haven ten zuiden van de stad in haar nog bestaand trac, aangelegd. Voordien liep er een natuurlijke zijarm van de Mark, die uiteraard veel breder dan het kanaal was omdat er nog geen kunstwerken waren uitgevoerd. Aan weerszijden van de Haven is de toponiem Droge Mark met recht gehandhaafd. Deze lokale details stellen in meerdere opzichten de reconstructies op losse schroeven, die voor en na over de oude loop van de Mark gegeven zijn.

Oude Noordpolder (Oude Slik) (c. 1560).

Aan de oude uitmonding van de Haven van Zevenbergen in de Roodevaart, in de omgeving van het (latere) fort Noordam, waren tegen het midden van de 16e eeuw al waterstaatswerken aan de gang, die tot doel hadden reeds bestaande gorzen enigszins te beschermen en verdere inpolderingen voor te bereiden, waarschijnlijk heeft er al vroeg een Noorddam gelegen, vermoedelijk een zomerkade als eerste stap tot de bedijking, o als slikvanger tot meerdere beslibbing van een bijna cultiveerbaar land. Vanaf de Torenpolder is de bedijking voortgezet. De eerste tekenen wijzen erop, dat dit in 1542 is geschied 31), wanneer zelfs van een uitgifte gesproken wordt. Al blijkt uit het feit, dat Vosken met zijn knechten in 1542 aan de Noorddam werkte 32), wel dat een serieuze bedijking misschien in dat jaar begonnen is, waarschijnlijk werd zij niet effectief en snel voortgezet. Vanwege de stad werd er een hekwerk geplaatst, wat erop wijst, dat reeds gebruik werd gemaakt van de grond 33).

Op dezelfde plaats zijn in het jaar 1544 bedijkingswerkzaamheden gaande 34); jammer genoeg laten de posten der rekeningen niet toe, er exacte gegevens uit te putten. Het volgend jaar werd de Noorddam zwaar beschadigd 35); op 7 oktober was hij tijdens een stormvloed vernield, daarna met vlechtwerk en aarde hersteld.

De heer van Zevenbergen verkocht in 1560 148 bunders buitendijks gelegen in de Noordpolder 36). In hetzelfde jaar nam Jacob Gramays een pand op 140 bunders land in de Noordpolder, westwaarts van de Zevenbergse Noorddam, en verder westwaarts langs de Bloemendaalse weg tot aan de Bloemendaalse dijk 37). In 1563 verkocht Gramays aan Cornelis Peeters een rente op land, gelegen in de nieuwe bewinterdijkte Noordpolder; dit land lag ten westen van de nieuwe weg tussen de Blaecke en de oude geslechte zomerdijk 38).

In 1570 was de Noordpolder 148 bunders groot 39). In 1580 spreekt rekening van de Oude Noordpolder, nadat inmiddels de Kleine Noordpolder erbij gekomen was; dan wordt een maat van 69 bunders opgegeven 40). Elders wordt de Torenpolder 20 bunders groot genoemd, en dan is misschien alleen het oude, door Aert van Stryen uitgegeven, gebied bedoeld 41). Uiteindelijk zijn onderscheiden polders in andere opgegaan. Deze versmelting is niet altijd nauwkeurig te volgen. Momenteel is de naam van Oude Noordpolder of van Oude Slik geheel verdwenen, en spreekt men alleen van de Torenpolder, die een concentratie is van meerdere kleinere onderdelen.

In het kohier der redemptie van het jaar 1587 42) wordt een Noordpolder genoemd, waaronder ressorteren: Molengors, Kleine Zandberg, Kleine Meeren, Oude Noordpolder, Nieuwe Westslik (Nieuwe Slik), Grote Meeren en Torenpolder. Het blijkt dat men met de naam van Noordpolder nogal willekeurig tewerk is gegaan.

In de jaren 1610 en 1620 wordt van de Oude Noordpolder een grootte vermeld van ruim 69 bunders. In 1610 werd er de geslechte dijk noordwaarts langs de polder in meegeteld. In 1620 wordt die omschrijving niet meer gebruikt, doch wordt wel opgegeven, dat er nog 5 bunders 134 roeden

bijhoren, wat vermoedelijk op de gronden van de geslechte dijk slaat. Na de inpoldering van het Nieuwe Slik of de Nieuw Noordpolder kon de eerste noordelijke dijk van de Oude Noordpolder geslecht worden.

In 1666 was de polder 69 bunders en 14 roeden groot; hierin waren begrepen de 5 bunders en 133 roeden en een weg naar de grote winterdijk van 140 roeden, tevens het Galgeveld van 89 roeden. De afwijkende maten kunnen niet geheel exact verklaard worden, doch als wij zien naar andere gegevens over de achtereenvolgende bedijkingen, worden zij wel begrijpelijk. In het jaar 1560 verkocht de heer van Zevenbergen meerdere aanwassen in dit gebied, dat wil zeggen: nog niet ontgonnen land, of land, dat bedijkingsrijp was: 54 bunders in het Molengors; 23 bunders in de kleine Zandberg; 26 en 59 bunders in het Slik, de latere Slikpolder. In de eerste uitgifte kunnen gorzen en aanwassen begrepen zijn, die nog niet gecultiveerd waren en die pas later definitief uitgegeven en verkocht zijn. Bedijkingen of reeds uitgegeven gorzen kunnen weer teniet zijn gegaan, zodat het geheel of een deel ervan later opnieuw moest worden bedijkt. Uit tal van gegevens blijkt trouwens, dat vrijwel alle grote inpolderingen in Zevenbergen zijn voorafgegaan door kortere of langere perioden, dat het land slechts door zo merkaden was beschermd 43). Juist in het westelijk deel van Zevenbergen heeft de Allerheiligenvloed van het jaar 1570 grote schade toegebracht 44). Geheel aannemelijk is, dat de benamingen, die reeds gangbaar waren, in gebruik zijn gebleven, ofschoon de nieuwe situatie niet meer in details met de oude overeenstemde.

In het jaar 1608 bleek in de Noordpolder een afzonderlijke dijkgraaf te fungeren, die niet door de heer van Zevenbergen was aangesteld. Hiervoor werd voor de Raas van Holland een proces gevoerd. De heer van Zevenbergen sloot met de ingelanden een akkoord, dat zij wel de gezworenen mochten benoemen, doch dat de dijkgraaf door de heer werd aangesteld 45).

In 1714 ontstond een combinatie van de Oude Noordpolder, de Kleine Zandberg, het Molengors, de kleine Meeren, het Oude en het Nieuwe Slik. Voor dit waterschap is af en toe de naam van Oude Noordpolder gebruikt. Duidelijk is dan, dat het m.,r omvat dan het gebied van de Oude Noordpolder.

Kleine Meeren (1570-1580).

Een klein gebied, ten noorden van de Grote Meeren gelegen, was bij de inpoldering ofwel onbedijkt gebleven, ofwel opgenomen in de bedijking van de Noordpolder. Uit het kaartenmateriaal valt af te leiden, dat na de dijkage van de Grote Meeren de oude rivierarmen of kreken nog enige tijd open zijn gebleven. Op een kaart van het jaar 1555 46) zijn de Zevenbergse Meeren nog afgebeeld als een open water tussen de Mark en de Mooie Keene.

Volgens een gegeven van 1570 werden de Kleine Meeren reeds als een afzonderlijke polder beschouwd 47). Hij strekte zich uit van het Zevenbergs gericht (Galgeweg) westwaarts tot aan de grens Zevenbergen. In 1580 is de polder zeker bedijkt geweest 48); dan meet hij 63 bunders en 217 roeden. In 1610 wordt dezelfde maat opgegeven; den blijkt, dat men er tevens de oude geslechte dijk in het noorden langs de polder onder begrijpt. Diezelfde maat wordt ook in 1620 en 1666 opgegeven. In de 18e eeuw is na de combinatie van meerdere polders in hetzelfde waterschapsverband de naam van de Kleine Meeren geheel verdwenen.

Bestuurlijke organisatie

Aanvankelijk hebben de onderscheiden polders van het latere gecombineerde waterschap niet in enig bestuurlijk verband tot elkander gestaan, doch fungeerde in elke polder een autonoom dijkbestuur. Dit bestond uit twee of meer gezworenen en een penningmeester. In het land van Zevenbergen was het gebruikelijk, dat de drossaard van de stad qualitate qua als dijkgraaf fungeerde. Voor de meeste, vooral de kleinere polder, is dit een functie zonder veel inhoud geweest. De penningmeester werd, meestal ad vitam, door de ingelanden benoemd; hij beheerde de ontvangsten en uitgaven. Daar voor deze functie meestal een enigszins terzake kundig man werd uitgekozen, is in tal van gevallen het bestuursbeleid méér door de penningmeester dan door de van bovenaf gestelde dijkgraaf bepaald. Hoe hol in feite de functie van dijkgraaf was, blijkt uit de stukken over het geschil tussen de ingelanden en drossaard Bressy 49). Desgevraagd verklaarden de gezworenen en de penningmeester van de polders onder Niervaart, dat de ingelanden zelf de gezworenen en de penningmeester aanstelden. De ingelanden beramen de uit te voeren werken; zij nemen alle besluiten en stellen de omslag vast. In afwezigheid van de dijkgraaf vormen de gezworenen en de penningmeester het bestuur.

De ingelanden van de Torenpolder wilden pas in 1697 drossaard Bressy als dijkgraaf accepteren; tevoren kende hun polder deze functie niet. Hun motief was niet van bestuurlijke, doch van zeer prozaïsche aard. Enkele ingelanden weigerden mede te betalen in de kosten van een reesloot. Werd

de drossaard als dijkgraaf erkend, dan zou deze wel de middelen weten te vinden om de onwilligen te dwingen.

De eerste samenvoeging vond plaats in een combinatie van de Noordpolder en de Torenpolder. Zij kwam bij het akkoord van 4 april 1714 tot stand: reeds in het jaar 1706 waren er pogingen gedaan, ook met de Oost en West Meeren polder, om tot een combinatie te komen 50). Het samengaan van Noordpolder en Torenpolder schijnt meer om waterstaatkundige dan om bestuurlijke redenen geschied te zijn. 51). Door het verzanden en uitdrogen van de Haven van Zevenbergen was de afwatering van de Torenpolder precair geworden; rechtstreeks kon op de Haven niet meer geloosd worden, wel via de Noordpolder. Het lag dan ook voor de hand, de waterbeheersing van de twee polders, die door de omstandigheden „n geworden was, onder één bestuurslichaam te brengen. Op 10 mei 1740 vond na langdurige voorbereidingen een 'finale fusie' plaats van de drie polders 52). Ook ditmaal hebben waterstaatkundige belangen meer gewicht in de schaal gelegd dan het verlangen naar een vereenvoudiging van de besturen. Er werd bepaald, dat de nog fungerende vier gezworenen zouden uitsterven op twee, en de twee penningmeesters op een. Het aldus gevormde waterschap heeft sindsdien geen veranderingen op bestuurlijk of geografisch gebied ondergaan. In het jaar 1958 is het opgeheven en ondergebracht bij het grotere waterschap 'De Striene' 53).

Archief en inventarisatie

Uit de oudste periode vanaf de inpoldering der onderscheiden delen van het waterschap zijn niet veel stukken bewaard gebleven, met uitzondering van de Polder Oost en West Meeren, waar althans de serie der rekeningen in het begin van de 17e eeuw aanvangt. Vanaf de combinaties van 1714 en 1740 zijn de archieven in redelijke toestand aanwezig. De archieven van de polders van Zevenbergen bevonden zich aanvankelijk op het stadhuis, in een zogenaamde 'Lands kist', zodat het niet onmogelijk is, dat stukken in andere archieven verdwaald zijn geraakt.

Bij de ordening behoorden allereerst de onderscheiden archieven van de oudtijds zelfstandige onderdelen gereconstrueerd te worden. Over het algemeen leverde dit geen moeilijkheden op. In die archieven was, met uitzondering van de resoluties (indien aanwezig) en de serie der rekeningen weinig of geen interne orde te bespeuren. Een serie ingekomen stukken ontbrak geheel. De stukken, buiten de series vallend, zijn zaaksgewijs geordend en beschreven. Het geheel is gerangschikt volgens een schema, dat geen nadere toelichting behoeft.

De rekeningen zijn stuksgewijs beschreven, ook in het geval, dat zij in banden opgenomen waren. De bijlagen zijn geplaatst na de rekening van het dienstjaar, waarop zij betrekking hebben. Uit deze bijlagen zijn de vernietigbare stukken verwijderd. Voor andere bestanddelen van het archief, die vermoedelijk al door de tijd gedecimeerd zijn, is de vernietiging van stukken achterwege gelaten. Na de inventarisatie beslaat het archief 3,50 strekkende meters.

Toevoeging

Voorafgaand aan het archief van deze polder c.q. waterschap zijn in de inventaris de archieven van de voorlopers beschreven, namelijk:

Archiefnummer - Archief - Inventarisnummers

1523 - De Oude Noordpolder - 1-54

1524 - De Oude Noordpolder en de Torenpolder - 54-88

1525 - De Oost en West Meerenpolder - 89-147

1526 - De Gecombineerde Oude Noordpolder, Torenpolder, Oost en West Meerenpolder - 148-470

Aantekeningen

1. Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage (A.R.A.H.), Kaarten Hingman, nrs. 1809, 1821, 1822, 1895 e.a.

2. Drossaers S.W.A. Het archief van den Nassauschen Domeinraad (N.D.R.), invent.nr. 754, reg.nrs. 1993, 2163.

3. Gemeente-archief Zevenbergen, cijnsboek.

4. Delahaye A. De Haven van Zevenbergen. In : Jaarboek van 'De Oranjeboom', 1963, blz. 112 e.v., tevens verschenen in 'Publikaties van het Archivariaat 'Nassau-Brabant'; nummer 16.

5. N.D.R., invent.nr. 754, reg.nr. 3121.

6. Domeinarchief Arenberg. Algemeen Rijksarchief Brussel (D.A.), Rek. 1500/01.
7. Koorneef, H. De bodemgesteldheid van Niervaart, Zwaluwe en omstreken, 's-Gravenhage, 1946, blz. 371.
8. N.D.R. invent.nr. 754, reg.nr. 3121.
9. D.A. Rek. 1548/49, fol. 19.
10. Noordtoren: een toren ten noorden van de stad Zevenbergen, later (20e eeuw) ten onrechte Lobbekentoren genoemd.
11. D.A. bijlagen rekening 1579.
12. Rijksarchief in Noord-Brabant (R.A.B.), Rechterlijk archief Zevenbergen, nr. 162, akte van 28 oktober 1561.
13. G.A.Z. 1e Afd., invent.nr. 1373.
14. D.A. Rek. 1532/33, fol. 19.
15. D.A. Rek. 1541/42, fol. 27.
16. D.A. Rek. 1543/44, fol. 43v.
17. G.A.Z. 1e Afd. invent.nr. 1373.
18. N.D.R. invent.nr. 754, reg.nr. 3121.
19. G.A.Z. 1e Afd. invent.nr. 1352.
20. R.A.B. Rechterlijke archief Zevenbergen, nr. 162, schepenakte van 1562.
21. Juten, G.C.A. De benedenloop van de Mark. In : Taxandria, 1926, blz 97.
22. G.A.Z. 1e Afd. invent.nr. 1373.
23. A.R.A.H. Kaarten Hingman, nr. 1822.
24. D.A. Rek. 1545/46, fol. 29v.
25. D.A. Rek. 1509/10, fol. 16; Rek 1510/11, fol. 16.
26. R.A.B. Rechterlijk archief Zevenbergen, nr. 162, schepenakte van 1562.
27. G.A. Bergen op Zoom, Rekening van de markies, 1527.
28. D.A. Rek. 1548/49, fol. 31.
29. D.A. Rek. 1559/60, fol. 49.
30. D.A. Rek. 1572/73, fol. 29v.
31. G.A.Z. Cijnsboek 1666, fol. 157v.
32. D.A. Rek. 1542/43, fol. 52.
33. G.A.Z. Burgemeestersrekening 1542/43.
34. D.A. Rek. 1544/45, fol. 33 e.v.
35. D.A. Rek 1545/46, fol. 53v.
36. D.A. Rek. 1560/61.
37. R.A.B. Rechterlijk archief Zevenbergen, nr. 162, schepenakte van 1560.
38. R.A.B. Rechterlijk archief Zevenbergen, nr. 162, schepenakte van 1563.
39. D.A. Rek. 1570/71, fol. 2v.
40. D.A. Rek. 1580/81.
41. D.A. Rek. 1580/81, fol. 1.
42. G.A.Z. 1e Afd. invent.nr. 1586.
43. Waarschijnlijk heeft hier de bedoeling achter gezeten, dat het land nog regelmatig werd overspoeld en beslibd. Men moet niet te vlug de conclusie trekken, dat de heer en de ingelanden niet kapitaalkrachtig genoeg waren om winterdijken aan te leggen.
44. D.A. Rek. 1570/71, fol. 15v.
45. D.A. voorlopig nr. 5953a.
46. A.R.A.H. Kaarten Hingman, nr. 1191.
47. D.A. Rek. 1570/71, fol. 6.
48. D.A. Rek. 1580/81, fol. 3.
49. Invent.nr. 89.
50. Invent.nr. 5. Rekeningen 1707/08 en 1708/09.
51. Invent.nr. 43. Rekeningen 1712/13 en 1713/14.
52. Invent nr. 43. Rekeningen 1738/39 en 1739/40
53. Prov. Blad, 1958. nummer 34. Zie ook : Delahaye. A. 'De polders van het waterschap De Striene', in : Publikaties van het Archivariaat 'Nassau-Brabant', nummer 31.

INVENTARIS

1 Reglementen

148. Conventie tot combinatie van de Oude Noordpolder en de Torenpolder d.a. 1714, met een nader akkoord d.a. 1776; modern afschrift. 1 katern.

149. Stukken betreffende het bijzondere reglement 1810-1952. 1 omslag.

150. Reglement van orde voor de vergaderingen van stemgerechtigde ingelanden, 1905. 1 stuk.

151. Stukken betreffende de vaststelling van de keur of politieverordening, 1912-(1956). 1 omslag.

2 Bestuurlijke zaken

152-156. Registers, bevattende de besluiten van het bestuur en van de stemgerechtigde ingelanden, 1740-1958. 4 delen en 1 omslag.

152. 1740 mei 10-1810, juni 25

N.B.: Zie archief 1524, inv.nr. 55.

153. 1846, juni 5-1890, april 11. (in omslag).

154. 1891, april 1-1935, mei 24

155. 1951, februari 6-1958, juni 27

156. 1955, april 25-1957, december 20

N.B.: Van de stemgerechtigde ingelanden.

157. Tafel op de resoluties van de Oude Noordpolder, later Oude Noordpolder en Torenpolder, en van de gecombineerde polders, 1674-1788, z.j. (c. 1788). 1 katern.

158-161. Bekendmakingen, door het bestuur gedaan, 1740-1811. 4 omslagen.

158. 1740-1749

159. 1750-1773

160. 1775-1799

161. 1800-1811

162. Algemene aanschrijvingen van de provincie, 1890-1954. 1 omslag

163. Stukken betreffende de oprichting van het 'Hoogheemraadschap De Brabantse Bandijk' en het waterschap 'De Striene', 1954-1958. 1 omslag.

3 Functionarissen en personeel

164. Stukken betreffende een geschil tussen enige gezworenen en de penningmeester omtrent een aanbesteding, 1751. 1 omslag.

165. Resolutie van de ingelanden inzake de benoeming van een gezworene; in duplo, 1755. 1 stuk.

166. Stukken betreffende het archief, 1755, 1776, 1788, 1793 en 1802. 1 omslag.

167. Extract-resolutie inzake de benoeming van een penningmeester, 1806. 1 stuk.

168. Stukken betreffende de dijkgraaf en bestuursleden, 1830-1955. 1 omslag.

169. Lijsten van stamgerechtigde ingelanden, met lijsten van uitbetaalde presentiegelden, 1832-1955. 1 bundel.

N.B.: Niet alle jaren zijn aanwezig. Soortelijke lijsten komen voor in de bijlage tot de rekeningen.

170. Stukken betreffende de bezoldiging en de pensioenen van het personeel, 1931-1958. 1 omslag.

4 Eigendommen

171. Akten van verpachting van de boezemlanden (Molenboezem), 1746-1955. 1 bundel.

172. Akten van verpachting der visserij, 1858-1955. 1 bundel.

N.B.: Zie ook de bijlagen tot de rekeningen.

173. Akte van afkoop van het tiendrecht, 1908. 1 stuk.

174. Stukken betreffende de verzekering van eigendommen tegen brand, 1900-1959. 1 omslag.

175. Akte, waarbij het waterschap enige stroken grond langs de Sliksche Vliet aankoopt; in duplo, 1912. 1 akte.

176. Akte van vestiging van een erfdienstbaarheid, ten voordele van het waterschap, op een deel talud van de Schans of Havendijk, kad. Bekend sectie L. nr. 380, 1923. 1 akte.

177. Akten van verpachting, door het waterschap, van percelen bouwland, 1940-1946. 1 bundel.

178. Stukken betreffende de eigendom van de Dikkedijke, 1941. 1 omslag.

179. Stukken betreffende de verpachting van het jachtrecht, 1946. 2 stukken.

180. Stukken betreffende de verkoop aan de gemeente Zevenbergen van de gedempte Singelvliet, achter de Lage Wipstraat, 1949-1958. 1 omslag.

181. Stukken betreffende de verkoop van de Boezemlanden, 1957-1958. 1 omslag.

5 Financiën

5.1 Begrotingen, rekeningen (en bijlagen)

182-399. Begrotingen en rekeningen (met bijlagen) 1740/41-1957/58. in omslagen

N.B. De rekeningen tot 1750/51 zijn met voorafgaande rekeningen samengebonden in een band; zie archief 1523, inv.nr. 43. Ter wille van de overzichtelijkheid zijn zij hier gespecificeerd beschreven.

Van Cornelis van Mourick en Joost Basen

182. 1740/41, afgeh. 5 april 1741 Bijlagen

183. 1741/42, afgeh. 28 maart 1742 Bijlagen

184. 1742/43, afgeh. 17 april 1743 Bijlagen

185. 1743/44, afgeh. 8 april 1744 Bijlagen

N.B. Mede afgelegd namens de weduwe Basen.

Van Cornelis van Mourick

186. 1744/45, afgeh. 21 april 1745 . Bijlagen

187. 1745/46, afgeh. 13 april 1746 Bijlagen

188. 1746/47, afgeh. 5 april 1747 Bijlagen

- 189. 1747/48, afgeh. 17 april 1748 Bijlagen
- 190. 1748/49, afgeh. 9 april 1749 Bijlagen
- 191. 1749/50, afgeh. 1 april 1750 Bijlagen
- 192. 1750/51, afgeh. 14 april 1751 Bijlagen

Van Reinier van Mourick

- 193. 1751/52, afgeh. 5 april 1752

Met ingang van dit jaar zijn de begrotingen, rekeningen en bijlagen per dienstjaar verzameld in één omslag.

- 194. 1752, afgeh. 25 april 1753
- 195. 1753, afgeh. 17 april 1754
- 196. 1754, afgeh. 2 april 1755
- 197. 1755, afgeh. 21 april 1756
- 198. 1756, afgeh. 13 april 1757
- 199. 1757, afgeh. 29 maart 1758
- 200. 1758, afgeh. 18 april 1759
- 201. 1759, afgeh. 9 april 1760
- 202. 1760, afgeh. 25 maart 1761
- 203. 1761, afgeh. 14 april 1762
- 204. 1762, afgeh. 6 april 1763
- 205. 1763, afgeh. 25 april 1764
- 206. 1764, afgeh. 10 april 1765
- 207. 1765, afgeh. 2 april 1766
- 208. 1766, afgeh. 22 april 1767
- 209. 1767, afgeh. 6 april 1768
- 210. 1768, afgeh. 29 april 1769

Van Cornelis Reinierse van Mourick

- 211. 1769, afgeh. 18 april 1770
- 212. 1770, afgeh. 4 april 1771
- 213. 1771, afgeh. 22 april 1772
- 214. 1772, afgeh. 14 april 1773
- 215. 1773, afgeh. 6 april 1774
- 216. 1774, afgeh. 19 april 1775
- 217. 1775, afgeh. 10 april 1776
- 218. 1776, afgeh. 2 april 1777
- 219. 1777, afgeh. 22 april 1778
- 220. 1778, afgeh. 7 april 1779
- 221. 1779, afgeh. 29 maart 1780
- 222. 1780, afgeh. 18 april 1781
- 223. 1781, afgeh. 3 april 1782
- 224. 1782, afgeh. 23 april 1783
- 225. 1783, afgeh. 21 april 1784
- 226. 1784, afgeh. 30 maart 1785
- 227. 1785, afgeh. 19 april 1786
- 228. 1786, afgeh. 11 april 1787
- 229. 1787 (alleen de bijlagen)

Van Pieter Johannes Overduin

- 230. 1788, afgeh. 15 april 1789
- 231. 1789, afgeh. 7 april 1790
- 232. 1790, afgeh. 27 april 1791
- 233. 1791, afgeh. 11 april 1792
- 234. 1792, afgeh. 3 april 1793

Van Gerrit Gerritse van Mourick

- 235. 1793, afgeh. 23 april 1794
- 236. 1794, afgeh. 6 augustus 1795
- 237. 1795, afgeh. 30 maart 1796
- 238. 1796, afgeh. 19 maart 1797
- 239. 1797, afgeh. 13 maart 1798
- 240. 1798, afgeh. 27 maart 1799
- 241. 1799, afgeh. 16 april 1800
- 242. 1800, afgeh. 8 april 1801
- 243. 1801, afgeh. 21 april 1802

N.B. Afgelegd door J. de Klerck in naam van Elisabeth Basen weduwe van de rendant.

Van Johan de Klerk

- 244. 1802, afgeh. 13 april 1803
- 245. 1803, afgeh. 4 april 1804
- 246. 1804, afgeh. 17 april 1805
- 247. 1805, afgeh. 9 april 1806
- 248. 1806, afgeh. 1 april 1807
- 249. 1807, afgeh. 20 april 1808
- 250. 1808, afgeh. 5 april 1809
- 251. 1809, afgeh. 25 april 1810
- 252. 1810, afgeh. 17 april 1811
- 253. 1811
- 254. 1812
- 255. 1813
- 256. 1814
- 257. 1815
- 258. 1816
- 259. 1817
- 260. 1818
- 261. 1819
- 262. 1820
- 263. 1821
- 264. 1822
- 265. 1823
- 266. 1824
- 267. 1825
- 268. 1826
- 269. 1827
- 270. 1828
- 271. 1829
- 272. 1830
- 273. 1831
- 274. 1832
- 275. 1833
- 276. 1834
- 277. 1835
- 278. 1836
- 279. 1837
- 280. 1838
- 281. 1839
- 282. 1840
- 283. 1841
- 284. 1842
- 285. 1843
- 286. 1844
- 287. 1845
- 288. 1846

289. 1847
290. 1848
291. 1849
292. 1850
293. 1851
294. 1852
295. 1853

Van Paulus Adriaan Theodorus Coets de Bosson

296. 1854
297. 1855
298. 1856
299. 1857
300. 1858
301. 1859
302. 1860
303. 1861
304. 1862
305. 1863
306. 1864
307. 1865
308. 1866
309. 1867
310. 1868
311. 1869
312. 1870
313. 1871
314. 1872
315. 1873
316. 1874
317. 1875
318. 1876
319. 1877
320. 1878
321. 1879
322. 1880
323. 1881
324. 1882
325. 1883
326. 1884
327. 1885
328. 1886
329. 1887
330. 1888
331. 1889
332. 1890
333. 1891
334. 1892
335. 1893
336. 1894
337. 1895

Van W.C. Nelemans (of het bestuur)

338. 1896
339. 1897
340. 1898
341. 1899
342. 1900

343. 1901
344. 1902
345. 1903
346. 1904/05
347. 1905/06
348. 1906/07
349. 1907/08
350. 1808/09
351. 1909/10
352. 1910/11
353. 1911/12
354. 1912/13
355. 1913/14
356. 1914/15
357. 1915/16
358. 1916/17
359. 1917/18
360. 1918/19
361. 1919/20
362. 1920/21
363. 1921/22
364. 1922/23
365. 1923/24
366. 1924/25
367. 1925/26
368. 1926/27
369. 1927/28
370. 1928/29
371. 1929/30
372. 1930/31
373. 1931/32

Van C. Timmers

374. 1932/33
375. 1933/34
376. 1934/35
377. 1935/36
378. 1936/37
379. 1937/38
380. 1938/39
381. 1939/40
382. 1940/41
383. 1941/42
384. 1942/43
385. 1943/44
386. 1944/45
387. 1945/46

Van J.J. Lint

388. 1946/47
389. 1947/48
390. 1948/49

Van M.J.H. Sweere

391. 1949/50
392. 1950/51

- 393. 1951/52
- 394. 1952/53
- 395. 1953/54
- 396. 1954/55
- 397. 1955/56
- 398. 1956/57
- 399. 1957/58

5.2 Andere stukken

400-412. Kohieren van de omslag, 1769-1957/58. 7 delen, 4 bundels en 2 omslagen.

- 400. 1769-1790
- 401. 1793-1817
- 402. 1792-1800. (bundel).
- 403. 1801-1829. (bundel).
- 404. 1830-1847, 1856. (bundel).
- 405. (1859)-(1878)
N.B. Gehouden als collectboek. Het deel bevat ook memories van andere posten van inkomsten en uitgaven.
- 406. 1898-1957/58. (bundel).
- 407. Correspondentie betreffende de omslag, 1934-1958. (omslag).
- 408. perceelsgewijze kadastrale legger, (v. 1840).
- 409. Perceelsgewijze kadastrale legger, z.d. (c. 1840). in plano.
- 410. Kadastrale legger, art. 1-198, z.d. (c. 1950). in plano.
- 411. Kadastrale legger, art. 199-233, in plano.
- 412. Stukken betreffende de vernieuwing van de legger, 1951. (omslag).

413. Opgaven betreffende de financiën van het waterschap, 1806 en 1826. 1 omslag.

414. Opgave der emolumenten van het bestuur, 1834-1846. 1 omslag.

415. Stukken betreffende de conversie van geldleningen, 1894-1938. 1 omslag.

416. Stukken betreffende (kas)geldleningen en rekening-courant-overeenkomsten, 1921-1957. 1 omslag.

417. Journaal van ontvangsten en uitgaven, 1931, augustus 6-1936, maart. 1 deel.

418. Register der geldleningen, gehouden in verband met de couponbelasting, 1934-1936. 1 deeltje.

419. Stukken betreffende de verzekering van waterschapsgelden tegen fraude, 1941-1955. 1 omslag.

6 Waterstaatswerken

6.1 Algemeen

420. Uittreksel van het resolutieboek van de ingelanden betreffende de schouw: in duplo 1775. 1 stuk.

421. Stukken betreffende de overeenkomsten tussen het waterschap en de suikerfabrieken van Zevenbergen inzake wateronttrekking aan de polder en de uitvoering van werken, 1864-1951. 1 omslag.

422. Opgave van de breedte, hoogte en lengte der heulen, z.j. (c.1870). 1 stuk.

423. Stukken betreffende de ontwatering van de 'Kleine Torenpolder' en de 'Slikpolder'. 1939-1951. 1 omslag.

424. Stukken betreffende de afwikkeling van de oorlogsschade, 1944-1956. 1 omslag.

6.2 Waterkeringen

425. Bestekken tot het herstel van diverse kunstwerken, voornamelijk het onderhoud van dijken en wegen, 1740-1860. 1 bundel.

426. Bestekken tot het effenen van dijken en wegen, 1787-1875. 1 bundel.

427. Leggers van waterkeringen, 1903 en 1905. 1 omslag.
N.B. Bevat tevens opgaven van het 'Landeken van Hoogstraten of Basiuslandeken'.

428. Stukken betreffende het toezicht op de dijken. 1941-1953. 1 omslag.

6.3 Waterleidingen

429-440. Bestekken tot het onderhouden en het verdiepen van de weteringen, 1740-1944/45. 12 bundels.

- 429. 1740-1749
- 430. 1750-1759
- 431. 1760-1769
- 432. 1770-1779
- 433. 1780-1789
- 434. 1790-1799
- 435. 1800-1809
- 436. 1810-1819
- 437. 1820-1827
- 438. 1831-1839
- 439. 1840-1866
- 440. 1870-1944/45

441. Bestek tot de aanleg van een nieuwe vliet, 1759. 1 stuk.

442. Stukken betreffende het beheer en onderhoud van de weteringen, 1825, 1867 en 1896-1958. 1 omslag.

443. Legger A van waterleidingen, genummerd 1-35, 1880. 1 omslag in plano.

6.4 Bemaling

444. Bestekken tot de bouw, de vernieuwing of het herstel van sluiswerken, 1740-1772. 1 bundel.

445. Bestek tot de bouw van de watermolen, de stichting van de Molenboezem en de sluis of 'wachter' bij de molen, 1744-1746.

N.B. Achterin het originele bestek van de molen en een verslag over de aanstelling van een molenaar.

446. Stukken betreffende de erfpacht, later aankoop van de grond, waarop de molen en de molenboezem zijn gesticht; met een kaart, 1744-1759. 1 omslag.

447. Bestekken tot het onderhoud en het herstel van de watermolen, de bijbehorende gebouwen, de boezem en de vliet, 1748-1813. 1 omslag.
448. Stukken betreffende het verwijderen van de beplanting bij de molen, 1819 en 1824. 1 omslag.
449. Bestek en voorwaarden tot het herstel van de sluizen en heulen, 1826. 1 katern.
450. Bestek voor het maken van een nieuwe as in de watermolen, 1828. 1 katern.
451. Begroting voor een nieuw sluisje aan de knip van de Schansdijk, z.j. (c. 1830). 1 stuk.
452. Inschrijving voor het leggen van een sluis in de Schansdijk, z.j. (c.1840) 1 stuk.
453. Stukken betreffende de stichting van een stoomgemaal, de inbouw van een centrifugaalpomp en contracten inzake de levering van stroom, 1871-1953. 1 omslag.
454. Advies over het opnieuw aanleggen van een sluisje in de Schansdijk, 1878. 1 stuk.
455. Stukken betreffende de afbraak van een molen en de bouw van een machinistenwoning, 1889. 1 omslag.

6.5 Wegen

456. Bestekken tot het onderhoud en het herstel van de wegen, 1741-1763. 1 omslag.
- N.B. Zie ook inv.nrs. 425 en 426.
457. Bestek tot het herstel van een voetpad ten zuiden van de Klundertse weg, 1769. 1 stuk.
458. Bestek tot het maken van een leuning van de Steenstraat tot de Lage Wipstraat, 1775. 1 stuk.
459. Bestek tot het verhogen van de Meerense dijk en het herstel van de Klundertse weg, 1776. 1 stuk
460. Stukken betreffende het onderhoud van wegen, 1827 en 1828. 1 omslag.
461. Stukken betreffende de opname van wegen in de polder in het provinciale wegennet, 1836-1848. 1 omslag.
462. Stukken betreffende de aanleg van een communicatieweg van de 'Drie Hoefijzers' naar Willemstad, en de medewerking hieraan van het waterschap, 1839-1851. 1 omslag.
463. Stukken betreffende de provinciale weg van Zevenbergen naar Klundert, 1876-1886. 1 omslag.
464. Stukken betreffende de aanleg en het onderhoud van een keiweg over de Galgeweg en de Slikpolderseweg, en het akkoord dienaangaande tussen het waterschap en dat van de Slikpolder, 1921-1956. 1 omslag.
465. Stukken betreffende het beheer en onderhoud van de Meerenweg, 1932-1953. 1 omslag.
466. Stukken betreffende het beheer en onderhoud van de Dikkedijk, 1932-1955. 1 omslag.
467. Stukken betreffende de aanleg van Rijksweg 17, 1935-1941 en 1953. 1 omslag.

468. Stukken betreffende het beheer en overname van een gedeelte weg op de Schansdijk door de gemeente Zevenbergen, 1938-1957. 1 omslag.

6.6 Werken van derden

469. Stukken betreffende werken van derden, 1923-1957. 1 omslag.

7 Varia

470. Perceelsgewijze legger voor het dijkschot in de Huigenpolder, z.j. (c.1825). 1 deeltje.

N.B. Het verband met het archief blijkt niet.